

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

פסחים קו-קיב | פרשת ויקהל-פקודי | גליון מס' 62

דף קז.

רב אשכחיה רב הונא דקדיש אשיכרא אמר ליה שרי אבא למיקני איסתירי משיכרא- בשו"ת הרד"ל (סימן ד') מאריך בענין אי שפיר לקדש על שכר וכו', ובסוף התשובה מביא את הגמ' כאן, וכותב דבר נפלא בזה אמאי הקפיד רב הונא על קידוש על יין דייקא, וכו'. וז"ל: "ורב הונא לטעמיה שהיה רגיל וזהיר מאוד בקידוש היום על היין, כדאמרינן פ"ד דמגילה (כז ב) דאשכחי רב דאסר ריתא, דמשכני להמייני' לאתווי חמרא לקידושא, דהיינו יין ממש, שהיה רגיל ר"ה לחזר עליו, וכדאמר ר"ה פ"ב דשבת (כג ב) הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין, דהיינו מסתמא זהיר בקידוש היום על היין, שמשלמין לו במידה שיזכה למלא גרבי יין, וכן שילמו לו לר"ר שהיה לו יין הרבה כדאיתא בפ"ק דברכות (ה ב) דהו"ל ת' דני דחמרא, ולכן הקפיד על רב דלא הוי מהדר. ונראה לומר דלכן לא אסתיעא מילתא בההיא דמגילה דלימא ליה ר"ה לרב "וכן למר" (בשעת רצון שבירכו רב לר"ה דתטיום דשיראי), משום דרב לא הוי זהיר כ"כ כר"ה לטרוח להדר על היין כשלא היה מצוי לו וקדיש אשיכרא, ור"ה לבדו הוא שבא בשכרו להתברך ע"י רב עצמו דליטום בשיראי, ומברכתו יבורך כל הזהיר ביוצא בן".

דף קז:

אפילו אגריפס המלך וכו' אלא סמוך למנחה קטנה תנן סוף סוף מאי רבותיה דאגריפס הא מטיא ליה זמן איסורא. וברשב"ם כתב: סוף סוף וכו' הא מטא ליה עידן איסוריה קודם שיגמור סעודתו, דאפי' ר' יוסי דפליג בהפסקת ערב הפסח בריש פירקא ואמר שלא להפסיק מאחר שהתחיל לאכול בהיתר, הכא מודי דאסור, דמעיקרא לדעת כן היה אוכל בתשע

דף קו.

רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה וכו' אמר בפה"ג ואגיד ביה וכו'- וברשב"ם כתב וז"ל: ואגיד ביה, האריך בו לדעת אם יסרהב אחד מהם לשתות ובכך יבין דבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן הי' אומר להם (הגהות הב"ח שם) לקדש קידוש גדול של לילה כמנהגן.

והחיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' צט) הוכיח מדברי הגמרא והרשב"ם כאן, דאף מי שנוהג שלא לברך איזו ברכה, אם נמצא במקום הנוהגין לברך, כגון מי שעובר לפני התיבה בראש חודש במקום שמברכין על הלל בראשי חדשים וכדומה, מותר לו לברך אותה ברכה ולא נחשב ברכה לבטלה.

וכן הוכיח הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (או"ח ח"ב סי' צד) לגבי ברכת הלל בלילי פסחים, שאם נמצא אחד שאינו נוהג לברך במקום שכולן מברכין, והוא באופן שיהי' ניכר אם לא בירך, צריך ג"כ לברך, דהרי גם כאן רב אשי שלא בירך ברכת הקידוש ביום הי' מסכים לברך ברכת הקידוש ולהוציאם ידי חובתם בזה אם היו נוהגין כן ולא חשש משום ברכה לבטלה.

אמנם בשו"ת יבי"א (ח"א או"ח סי' כט אות ה, וח"ח או"ח סי' כג אות יא) כתב דיש לדחות הראיה על פי מה שכתב בספר המכתב, וכן בחי' הגרא"מ הורוויץ זצ"ל, ש"ל שרב אשי סבר שאולי לא קידשו בלילה ושפיר יכול לברך כעת ולהוציאם בברכת קידוש ולא הוי ברכה לבטלה, עיין שם.

עוד כתב שם (אות ח) בשם הגאון ר' דוד יונגרייז זצ"ל שיש לחלק בין ברכת קידוש שאינו אומר שם "וציונו" לברכת הלל דאומר אשר קדשנו במצותיו וציונו, ואם הוא ס"ל כהנוהגים שלא לברך לא יכול לברך ולומר וציונו.

כתב החתם סופר (שבת דף קמז): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד ע"ז וזכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

שעות שגמר סעודתו בתוך זמן איסוריה, וכמתחיל לאכול אחר זמן איסורו דמי ואסור.

בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סי' קנ"ג) למד מזה דאם בא לבית הכנסת בערב שבת, והוא רואה שלא יוכל להתפלל ולגמור מנחה, לפני שהקהל יאמרו ברכו, והרי אחרי שענו ברכו כבר חל עליהם שבת ואינו יכול להתפלל תפלה של חול, אסור לו להתפלל תפלת מנחה. ולמה זה מהא דהכא דכתב הרשב"ם דאם ידוע שאינו יכול לגמור בהיתר הוי כהתחיל באיסור, וה"ה בנדון דידן. וכן פסק הט"ז (או"ח סי' רס"ג סק"ב)

אמנם בתרומת הדשן (סי' ד) [והובאו דבריו בב"י (או"ח סי' רסג מחודש אות טז)] כתב: דאם בא אחד שלא התפלל מנחה בערב שבת לביהכ"נ סמוך לברכו, לא ימתין מלהתפלל עד לאחר ברכו, כיון דהשעה עוברת לתפלת המנחה, ואף על פי שלא יוכל לגמור חצי תפלת המנחה קודם ברכו ונמצא מתפלל מקצת תפלת חול באותו ביהכ"נ שבו הציבור ושלוחם כבר ענו ברכו וקדשו היום, מ"מ הואיל והתחיל בהיתר אין נראה דיש קפידיא כולי האי. ואף על גב דבגמרא וברשב"ם כאן מבואר דהיכא דידוע שאינו יכול לגמור בהיתר הוי כהתחיל באיסור, נידון דידן נראה דאין לדמות להתם דלאו איסור והיתר שייך ביה עיין שם.

וכתב הב"י דדבריו שבתרומת הדשן הם עיקר יותר מדבריו שבכתבים. דמה שאדם כותב בספר יותר מדקדק ממה שכותב בכתביו. ועוד שהראי בכתבים דחה בספרו. וכן פסקו המגן אברהם והגר"א.

עוד נציין שבשו"ת שאילת שמואל (סי' כא) דן לגבי תפילה כשהוא מתחיל בזמנה אך יודע שיסיים לאחר זמנה אם נחשב התחיל בהיתר או באיסור, וכתב דאע"פ שבסוגיא כאן בפסחים מוכח דאפי' אם ההתחלה בהיתר כל שהוא באופן שהסיום באיסור נחשב כהתחיל באיסור, מ"מ לאו מילתא פסיקתא היא, ותליא באשלי רברבי בסוגיא בבבא מציעא (ל ע"ב) גבי זקן ואינה לפי כבודו כשדרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר אי מחוייב בהשבה בשדה וממילא מחוייב גם בעיר דסלקא בתיקו, ולפי מה שפסק המחבר בשו"ע כשיטת הרמב"ם דמחוייב להחזיר, א"כ מוכח שגם לקולא אמרינן שאף שידע לכתחילה שיצטרך להשיב גם בעיר, מ"מ כשמתחיל בשדה נחשב כהתחיל בהיתר, א"כ גם כאן דהוי דין דרבנן אמרינן דאף שידוע שיגיע לזמן איסור מ"מ נחשב דהתחיל בהיתר.

ועוד י"ל דשאני כאן בגמרא דמיירי לענין סעודה, שפיר אמרינן דלא יאכל אף שכעת הוא זמן היתר, כי ודאי יגיע לזמן איסור ולא נחשב דמתחיל בהיתר,

ורבנן אסרו להתחיל גם באופן כזה, משא"כ לגבי תפלה דהוי מצוה וכעת עדיין לא עבר זמנה, אף על פי שהסיום יהיה לאחר שעבר זמנה, לא גזרו עליו חכמים ולמונעו ממצות תפלה בזמנה כעת, כיון שכעת הוי זמן היתר, עיין שם.

ובשו"ת רב פעלים (חלק א - אורח חיים סימן ה) נמי דן בזה ושם העלה דכל היכא דידע שלא יגמור התפלה קודם שיעבור הזמן, אסור לו להתפלל, אלא ימתין עד אחר שיגיע זמן תפלת ערבית ויתפלל שתים, אם הוא היה אנוס בדבר זה.

ויש שדחו דשאני תפלה דרחמי היא, ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו (ברכות כא א), הילכך כל שהתחיל בהיתר שפיר דמי. ושכן מצינו בתשובת הגאונים (ליק, סי' נא), וכן הובאה בספר האשכול (עמודים נה - נו), בשם רבינו האי גאון, שנשאל, אודות צבור שבאו להתפלל מנחה עם דמדומי חמה בערב שבת, ונדחקה להם השעה, מהו, והשיב, ממה שאמרתם עם דמדומי חמה, משמע שבשעה שמתחילים התפלה עדיין לא באה השמש, א"כ הרי עד זמן ק"ש עדיין יש ריוח לומר שמנה עשרה, וכיון שבזמן שהש"צ מתחיל החזרה בשעת דמדומי חמה, עדיין לא באה השמש, אף על פי שאח"כ באה השמש משלים תפלתו, והכין מנהגא דרבנן וכו', וכל זה בהכנסת שבת ויו"ט שהתפללות משונות זו מזו, אבל בימי החול לא צריכינן כולי האי, אלא גומר והולך אפילו בלילה. עכ"ל. הא קמן שכל שהתחיל מנחה בהיתר גומר והולך אפילו בלילה. (וראה עוד בספר האשכול אלביק עמוד קה). וכ"כ הגרי"מ אפשטיין בערוך השלחן (סי' קי סק"ה), שאף שהשעה עוברת, כל שהתחיל להתפלל בזמן תפלה אף על פי שמסיים אותה לאחר זמנה מקרי תפלה בזמנה, וכיו"ב כתבו התוס' (ברכות ז א), וא"ת כיון שזעמו רגע כמימריה מה היה יכול בלעם לומר ברגע כמימריה, וי"ל שמאחר שהיה מתחיל קללתו באותו רגע היה מזיק גם לאחר זמן. ע"ש. וה"נ הכל הולך אחר ההתחלה, וכיון שהתחיל בהיתר שפיר דמי. ע"כ.

רבא הוה שתי חמרא כולי מעלי יומא דפיסחא כי היכי דניגרריה לליביה דניכול מצה טפי לאורתא- במקראי קודש (פסח ח"ב סמ"ח) תמה דמה תועלת במה שיאכל "טפיי" מכיון דשיעור מצה הוא בכזית, ולמה ישתדל לאכול יותר. וכתב דמכאן הוכחה למש"כ הנצי"ב בהעמק שאלה [ובהגדת אמרי שפר וכ"כ המהר"ל בגבורות ה' פ"ח] דכל מה שמוסיף על הכזית מצה דאורייתא בכלל המצוה דאורייתא הוא. ומצאתי שכתב כן נמי בשו"ת אבני נזר (חלק אורח חיים סימן תמח) וז"ל: אך יש ראי' מהא דפרק ערבי

התרומת הדשן (סיי רמ"ג) נשאל בראובן שגירש את אשתו ונשאה שמעון אם מותר לראובן ליכנס לביתו של שמעון ולשהות שם כמה שעות לצורך עסקיו. והתרומת הדשן השיב דמותר, והוכיח כן מסוגין דמבואר דהוא גברא נכנס לבית של גרושתו לאחר שנישאת ושתה שם יין, דמסתמא לא בעבריינא עסקינן, דאל"ה מה הוכיחה הגמ' דאיתזק משום זוגות, דילמא היא עבירה שנכנס לבית גרושתו גרמה ליה, וכהא דאיתא בע"א דרבא לא חש להא דאיתזק בר ליואי אמר משום בפירקא הוה.

ועיין ברמ"א (אה"ע סי' קי"ט סע' ח') שהביא דברי התרומת הדשן להלכה, אך החלקת מחוקק שם ס"ק כא כתב דבאמת ראיותיו חלושות למעיין שם ואינן דומין לנדון ובקל תוכל לבא לידי איסור ובפרט לפרקים כשבעלה השני הולך לדרכו ע"כ נראה דאין להקל בפשיטות בזה ובפרט היכא דאיכא קצת רינון לעז חשד.

שתי ביצים וכו' הלכה למשה מסיני - הנה איתא במסכת עירובין (דף ל' ע"א) אמר רב שימי בר חייא מערבין בביצים חיות (אף על פי שנאכלות ע"י הדחק), וכמה? אמר רב נחמן בר יצחק: סיני אמר שתיים. וכתב רש"י (ד"ה סיני) סיני קרי רב יוסף לפי שהיה בקי במשניות ובברייתות, כמבואר בסוף מסכת ברכות והוריות. ותמה הבכור שור מה נשתנה סוגיא זו מכל הש"ס שקראו לרב יוסף בשם הכינוי 'סיני'? והשיב: דהנה במסכת פסחים דף קי ע"ב נאמר כי אתא רב דימי אמר שתי ביצים... הלכה למשה מסיני, שצריך ליזהר בהם משום זוגות. וא"כ קשה איך מערב בשתי ביצים הא לעירוב צריך שהמזון יהא מותר לו באכילה, ושתי ביצים אינם ראויים משום זוגות? וי"ל דרב יוסף לטעמיה דס"ל (עירובין לא ע"א, פב ע"א) דאין מערבין אלא לדבר מצוה וס"ל דלדבר מצוה אין לחוש לסכנת זוגות דשומר מצוה לא יידע דבר רע. ולכן רב אשי שסידר הגמרא הדגיש 'סיני אומר שתיים', דאין לנו להסתפק בגמרא בפסחים היאך איתמר מסיני דין זוגות האם גם במקום מצוה או לאו, כיון דרב יוסף שהוא סיני והיה בקי בכל ההלכות שנאמרו למשה מסיני היאך נאמרו והתיר להניח עירוב בשתי ביצים ש"מ דלא נאמרה ההלל"מ במקום מצוה.

אמנם המרחשת (ח"א סימן כ אות ח) דן האם אפשר לקיים מצוה בדבר שיש בו משום סכנה כגון אתרוג האסור באכילה משום סכנה אי יוצא בו ידי חובתו יעו"ש צדדי הספק, וכתב דלכאורה גמרא ערוכה שאפשר שהרי מערבין בביצים חיות ולא חוששין לזוגות, כנ"ל! וכתב על כך "אבל באמת הא בורכא דהא בעירובין בעינן מזון שתי סעודות וכשמערבין בשתי ביצים הרי ביצה אחת לכל סעודה, ואין כאן

פסחים [קז ע"ב] רבא הוה שתי חמרא כולי מעלי יומי דפסחא כי היכי דניכול מצה טפי לאורתא. ואף דיוצאין בכזית אחד. חשיב מצוה מה שאוכל אחר כך. הכי נמי חשיב מצוה אם תוקע כל היום. ועל כן הותר התקיעה לשם זה כמו נטילת לולב לאנשי ירושלים. וזה ברור.

דף קח.

רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא וכו' ומצפרא זמן פסחא הוא - המשנה למלך (כלי המקדש פ"ו ה"ט) תמה דהא אם קרב הפסח כבר מצפרא, א"כ נקבע כל ערב פסח כיו"ט, ואסור בתענית ככל יום הקרבת קרבנות וקרבת עצים (עי' עירובין מא א).

ועי' בשדי חמד (ח"ה קפ"ח ב) שהביא מהחשק שלמה שתירץ דהא דקאמר רב ששת הוה יתיב בתעניתא, לאו תענית ממש קאמר רק דלא אכיל לחם, אבל מיני תרגימא אכיל. ע"ש.

דף קט:

אמר רב אשי א"ל רבין בר חיננא שולחן של מקדש של פרקים הוה דאי ס"ד הדוקי הוה מיהדק אמתא באמתא היכי מטבליה - הפנים יפות (פרשת תרומה) הביא מספר אור יקרות בשם הגאון מו"ה הירץ ז"ל דהא דלא הוציאו את השלחן לטובלו בחוץ במקוה גדולה, הוא משום דא"א לטובלו רק בשבת קודם סידור הלחם, וטבילת כלים אסור בשבת משום שבות, וע"כ דטבלו בעזרה דאין שבות במקדש.

והפנים יפות תירץ דהוצרכו לטבול את השלחן דוקא בעזרה, דמאחר דהניחו את הלחם על השולחן כשהוא חם, היה חייב ליזהר שלא יפסול את הבליעות בשלחן מדין יוצא כדי שלא יפסלו את הלחם לאחר הטבילה, דהא הלחם חם ע"י נס ביום סילוקו כבסידורו, ועע"ש. [ועי' בדובב מישרים ח"א סי' ק"ג דשו"ט בדברי הפנים יפות].

רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה - הנודע ביהודה (מהדו"ת אה"ע סע"ט) למד מכאן למי שהוסיפו לו שם בעת חליו והציעו לו שידוך ששם אבי הכלה כהשם שהוסיפו לו בעת חליו, דאין בזה חשש, גם להמקפיד על צוואת ר"י החסיד שלא לישא אשה ששם אביה כשמו, דהשם החדש שנתוסף לברכה לטובה מצטרף לרעה אינו מצטרף. ולכן אי שם אביה כשם הראשון של החתן, ג"כ אין חשש, דהשם החדש מצטרף לטובה. ע"ש.

דף קי:

כי הא דההוא גברא דגרשה לדביתהו אזלה אינסבה לחנואה כל יומא הוה אזיל ושתי חמרא וכו' -

סכנה דהא אינו אוכלן כאחת, ואפילו אכל והלך בשוק לא חשוב הפסק לענין זוגות (פסחים קי ע"א), והוא פשוט. ולא כתבתי אלא משום שראיתי לאחד קדוש מדבר הגאון בעל תבואות שור בספרו בכור שור על עירובין שנתקשה בזה, ופליאה דעת ממני איך נעלם מהגאון בעל תבואות שור כי השני ביצים הן לשתי סעודות ואין כאן זוגות", עכ"ל המרחשת.

דף קיא.

ת"ר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וכו' מאי תקנתיה אמר רב פפא נפתח באל ונפסיק באל א"נ נפתח בלא ונפסיק בלא.

הנה בענין הליכה בין שתי נשים אכתוב בזה כמה פסקי דינים והלכות יען דמצוי הוא בזמנינו מאוד, ומרא דארעא דישראל הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל האריך מאוד בזה בספרו שלמת חיים (סי' תתנ) והבאתי בזה הרבה מדבריו:

א. האיסור דוקא לילך בין שתי נשים עומדות, אך בדרך הילוכם אין קפידא, שאין כאן אמצע דלא שייך זאת כי אם באחד מהם קבוע, ולכן שרי לאיש ואשה לילך בשוה ברחוב. (שם). [ועוד שלקמן באות ח. הבאתי שיש מסתפקים אם דין זה אמור אף באשתו].

ב. נראה להקל אם שתי הנשים מרוחקות זו מזו ד' אמות, וכן אם אחת פניה לצפון והשניה לדרום או למזרח. (שם תתנט). וכ"כ הבן איש חי (פרשת פנחס אות יז) דאם יש מרחק ד' אמות בין זה לזה אין חשש. וכן אם הם לא מכוונים יחד אין לחוש.

ג. אם הולך עם מקל לא חשיב הפסק לענין מיצוע. (שם). אך בס' שמירת הגוף והנפש (סי' קיא סי"ב) הביא בשם ספר זכרון טוב (מכתב כח) דס"ל דמהני לחצוץ עם הולך עם מקל. וכן בס' פסקי תשובה (סי' רו) כתב דבשעת הדחק מהני אם אוחז מקל בידו או שאר דבר, או שיחזיק בפאותיו.

ד. החזו"א סובר דאי איכא דבר רחב ד' וגבוה י' מהני לחצוץ בין שתי נשים. וכן הובא בדרך שיחה (ח"ב עמ' תלד).

ה. הבן איש חי (פרשת פנחס אות יז) כתב דהאיסור דוקא אם עובר איש אחד לבדו בין שני נשים, אך אם הולכים שני אנשים יחד אין בזה חשש.

ו. אם אשה אחת יושבת על הקרקע, ואשה שניה יושבת על האצטבא באופן שהיא יותר גבוה מראש חבירתה לית לן בה. (בא"ח שם).

ז. הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספר הזכרון (ח"ב אות יט) הסתפק האם האיסור לעבור הוא אף בין שתי קטנות, דאפשר שבקטנה אין להקפיד, ע"פ הגמ' יבמות (סא:): יכול קטנה ת"ל אשה וכו', אלמא דקטנה לאו בכלל אשה. וכן בשו"ת שלמת חיים (סי' תתנה) כתב דנראה דהקפידא הוא דוקא בנשים שהגיע זמנם לראות. אך לאו דוקא באשת איש.

ח. יש להסתפק אם דין זה אמור גם באמו אשתו אחותו ובתו. שו"ת רבבות אפרים (ח"ג סי' תקכה) ובס' בית ברוך (מילואים לכלל א ס"ק לט). וכן יש להסתפק אם דין זה אמור אף אם עובר בין שני נשים נכריות, ויש להחמיר בזה. שו"ת מהרש"ם (מהדו"ד ח"ד סי' קמח). וכן עיין בס' שמירת הגוף והנפש (סי' קיא אות ט) שהביא בשם ספר ילקוט אברהם שיש להקפיד בנכריות.

ט. בשלמת חיים (סי' תתס) כתב דנראה שהקפידא הוא דוקא בהולכים בדרך או ברחוב אך בתוך הבית (כגון בחנות וכדו') אין קפידא. וע"ע בס' שלמת יוסף להגאון מרוגוטשוב (סי' ח) מש"כ בזה.

י. בדיעבד אם כבר עבר בין שתי נשים, כדי שינצל שלא ישכח תלמודו. יעשה את תקנת הגמ' שיאמר פסוק שפוחת בא"ל ומסתיים בא"ל, וכמו שהביא הרשב"ם שם שיאמר פסוק: "אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל" (במדבר כג). וע"ע בתוד"ה נפתח מש"כ בשם ר"ח. (שלמת חיים תתנא). [אמנם מהמהרש"א בהוריות משמע דלא מהני אמירת פסוק זה להצילו מן השכחה. ע"ש].

<<<<>>>>

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר. מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המוגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב. ניתן לשמוע את השיעורים ב'קול הלשון' במס' 03-6171111 להקיש 7* ואז קוד 66339* שלוחה 6

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.